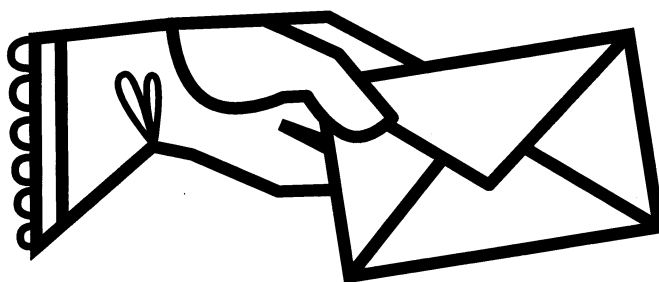

Anders Björkelid

BOLMÖRT & BELLADONNA

En Elisabetansk mardröm

B I L A G O R

Bilaga

Delas ut:

Rollpersonerna (5st, vikta)	innan spelet börjar
Välkommen till Elisabets England	innan spelet börjar
Djuren (4st, måste klippas isär)	när spelet börjar
Instruktioner till apan	till Bessies spelare när spelet börjar
Den tragiska historien om Doktor Faustus	akt i, scen ii
Etikett (kan klistras på glasbit)	akt i, scen iii
Flaskan (måste klippas isär)	till Bessies spelare i akt ii
Etiketten (måste klippas isär)	till Bessies spelare i akt ii
Scen ur ett okänt skådespel	akt iii, scen i
Samma doft (måste klippas isär)	till Bessies spelare i akt iii, scen ii
Bessies karta	till Bessies spelare i akt iii, scen iii
Slutmonologen	till Bessies spelare i epilogen

Beffie

hvilken är een apekatt,
hemfördh från then *Nya Werlden*

Fysiska karaktäristicka:

Bessie är en apekatt av den typ man kallar spindelapa. Hon är mycket slank och smidig med långa armar och ben. Kroppen är nära två fot hög, efter Hennes Majestäts laga mått, och svansen längre ändå. Bessie har en tunn svart päls som täcker hela hennes kropp och hon livnar sig utestående på frukt och grönsaker.

Lefvnadsreckning:

Bessie hemfördes till England av sjöfaren Simon Wilson efter en resa i syfte att finna vägen till det guldrika El Dorado. Wilson tjänade här som matros på piratskeppet "the Gull" och fick tillfälle att byta till sig en tam apa av en ung indian, i en vid kusten belägen by. El Dorado återfanns inte denna gång, även om det säkert var nära, men Bessie följde med Wilson tillbaka och streg i land med honom på Englands gröna mark, i början av året 1593.

Om Bessies liv bland vildarna i Den Nya Världen, eller som fritt löpande djur, vet man intet.

Sinnelagh:

Bessie är läraktig och klok. Hon förstår mycket av vad människan säger till henne och det verkar ibland som vore hon besatt

av en djävulsk intelligens – så intrikata kan de planer vara som hon lägger upp för att komma åt vissa godsaker som gömts undan för henne.

Hon är lekfull och egensinnig och gör många saker som hon inte är tillsagd att göra. Men hon är alltid trogen sin herre Simon Wilson – även om hon retar honom ibland (kanhända för hans långsamma och klumpiga rörelser). Hon vet att hon straffas med att kopplas om hon hitar på byss, men hon genomskådar också sin husbonde och förstår att han låter det mesta vara förlåtet iry han känner varmt för henne.

Förmågor och

allehanda färdigheter:

Bessie är liten och smidig och det är nästan omöjligt att tro sina ögon när man ser hur små utrymmen hon kommer in i eller hur långt hon når med sina långa armar. Hon har händer på alla fyra benen och svansen fungerar nästan lika bra som en mans hand, så hon är förmögen att göra de mest halsbrytande klättringar.

Vad det gäller Bessies förståndsgåvor är det mycket som inte människan ser klart.

Men vad förstår egentligen någon av Den Nya Världen och dess mänskliga invånare? Knappast något! Vem kan då säga vad som ryms i huvudet på en spindelapa?

Simon Wilson

löfdrifvare och tiggbare, hvilken
hafver fördrigt sig som löfdrifvare, plundrare oc pirat

Klädedräckt

ok öfvriga signalement:

Simon Wilson går klädd i de för sjömännens vanliga palorna. Han har grova byxor och höga stövlar, skjorta i tjockt tyg och en stor hatt nedkörd över ögonen. Han har för vana att vandra med en kraftig pås som vandringsstrav och denna stöder han sig på när han utger sig för att vara skadad till sjöss i Hennes Majestäts tjänst.

Hans haka är bred och skägget tät. Ögonen sitter tät och man kan se i hans ansikte att han saknar anständiga människors goda samvete. Han är sex fot lång med Hennes Majestäts laga mått och mycket kraftig och grov i sina lemmar.

Biografiska noteringar:

Simon Wilson föddes i London året 1566. Hans mor var en namnlös prostituerad i en av Banksides många *stews*, och om fadern är ingenting känt. Den unge pojken växte upp på Londons gator och försörjde sig till större delen med mindre stölder; även om han under en längre period faktiskt arbetade som lärling hos en av stadens glasblåsare.

Vid tolv års ålder fångades han in av en av de många värvningspatruller som föregår de flesta stora sjöressor. Han tvångsanslöts till ett fartyg med syfte att bringa hem gods från det Nordliga Afrika och arbeta de på och under däck som skeppspojke. Skeppet misslyckades med att göra den väntade vinsten och sarte sig isället i sinnet att plundra en spansk galeas. Anfallet var inte lyckat, det många gånger tyngre spanska fartyget sänkte det engelska och Wilson fick nu spendera en längre tid som

fånge hos spanjorerna.

På detta sätt förtrogen hans liv till sjöss.

Han undkom snart spanjorerna, men hamnade i klorna på en holländsk handelsflotta. Han tjänade under många kaptenen och levde ett tag under sir Francis Drakes befäl i Karibiska havet. Detta var året 1589 och Simon Wilson skulle snart slå sig samman med ett antal utbytare från Drakes flotta och ägna ett antal år som pirat och plundrare i Karibien och södra Amerika. Detta liv slutade med ett misslyckat försök att finna det guldrika landet El Dorado som ligger nära Orinocoflodens källa. Under denna expedition gick två av piraternas tre fartyg på grund och större delen av besättningen drabbades av hög feber och frossbryningar orsakade av det fuktiga klimatet. Wilson tog sig slutligen hem till London, året 1593 på våren, med ingenting på fickan och bara en apa – kallad Bessie – med sig som minne av sina resor.

Under en period ägnade han sig åt berleri med ett falskt intryg som uppgav att han skadat benet i Hennes Majestät Drottningens tjänst men snart slår han sig samman med Nicholas Jenning, en gammal kamrat från några få månader i land under året 1584. Tillsammans med denna och två andra ljusskygga individer: Thomas Cockrell och William Rarsey uppför han skådespel när ordinarie trupper är oförmögna att göra så, samt underhåller besökarna i pausen. Detta sker för tillfället på *the Rose Theatre* under översyn av teaterns ägare Philip Henslowe.

Een kort tekning af karackären:

Simon Wilson är en rumlare och en flåbusse av värsta sort. Hans många år på havet och hans umgänge med Nya Världens vildar har härdat hans sinne och uppträdande som det plägar göra med dessa människor och redan tidigare hade han inte tillstrymmelse till hederlig uppföstran. Han tillbringar mycket tid på pubar och östugor och dricker, spelar och hamnar lätt i slagsmål. Bland det övriga slöddret är han känd som en glad och vänlig själ med ett fruktansvärt temperament, men man skall inte låta lura sig att tro att Wilson är annat än en dagdrivare och brottsling – en man som vilken gudfruktig människa som helst undviker att ha någon som helst kontrakt med.

Mot sina kamrater är han obrottsligt trogen, en god egenskap som han dock säkerligen lärt av det hårda livet till havs och inte alls resultatet av ett kristligt sinne. Dessutom är han omvittnat vänlig mot både vilda och tama kräk och tar väl hand om sin apa Bessie.

Förmågor och

allehandla färdigheter:

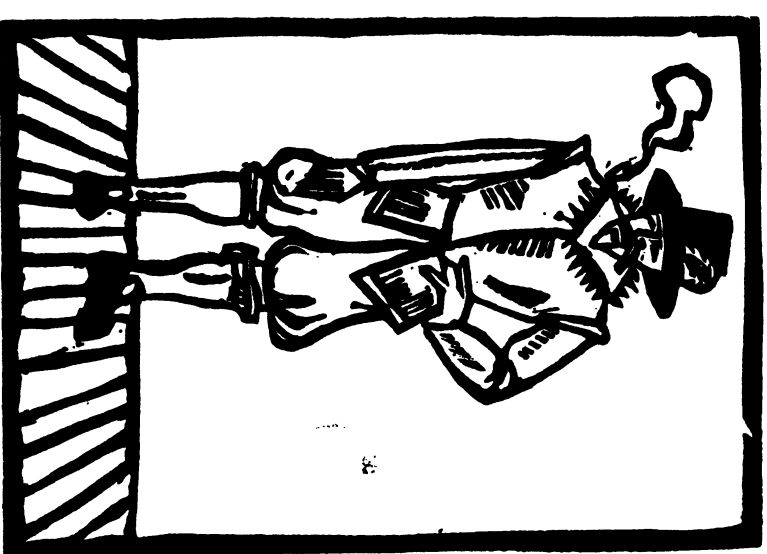
Wilson kan inte mycket annat än att rumla och slåss. Hans tiggarkäpp blir alltså som ofast en tung klubba och hans styrka är sådan att han faller den största karl med ett slag. Han besitter många kunskaper om havet om främmande länder och sådant som knappast gagnar en man när han inte är till sjöss. Något av sin barndoms talanger äger han ännu, men förutom kännedom om gashantverk rör detta sig mest om stöld och fickjuveri.

Med barnets naiva och naturliga sinne har han nästan automatiskt insupit mycket av de främmande språk han mött under sitt resande. Han talar spanska, holländska och franska och många ord på de barbariska språk som vildarna talar i Afrika och Nya Världen.

William Ratfey

een durkdriven *bedragker,*
fkoiare ock påå alla firt opålitlig

Kläddräckt

ok öfvriga signalement:

William Rarsey är en man med många ansikten: Ena stunden synes han vara en färtig tiggare, i nästa ögonblick möter man honom som en välbärgad bonde. Han kan anta skepnad av en deförmerad krympling eller en lösdrivare med fallandesjukan. Det verkar dock som om han trivs bäst som välklädd herremän, med prydligt skägg, enkla men vackert skurna kläder och ett svärd vid sidan.

I alla hans skepnader skall man ge akt på hans mörka och genomträngande ögon och hans skarpa profil. Det sägs också att han nästan aldrig kan hålla inne med ett slugt smäleende när han bedrar en godtrogen och ärlig människa. Han är fem fot fem tum lång med Hennes Majestät's laga mått.

Biografiska noteringar:

Året 1765 föddes en son till John och Martha Rarsey, ett hedervärdt par av grossier i ull och tyger i staden Flodden, på gränsen mellan England och Skottland. Pojken fick namnet William och det fanns till en början ingenting som tydde på att unge Rarsey skulle bli en av vårt lands mest illa berykrade bedragare och bondfångare.

Men vid 17 års ålder, efter en sporadisk utbildning, lämnade han hemmet för att leva på vandrande fot som en landsvägsrövare och bedragare. Kanske kan detta ha sitt upphov i faderens myckna drickande, men troligen finns orsaken att finna i en obalans i unge Rarseys kroppsvätskor – kanske en alltför stor ansamling av blod i

hans huvud. Hur det än är med detta kom William Rarsey mycket snart att visa en nästan diabolisk talang för att dra nytra av hederligt men simpelt folks godtrogenhet. Under flera år drog han vägarne fram och lurade till sig pengar på alla upprätkeliga sätt, utan att någonsin göra ett hederligt dagsverk. Slutligen böjades hans namn, om än det inre var på allas läppar, bli lite för välbekant för att det skulle vara värt risken att stanna på landsvägen. I detta läge söker han sig så till London, tillsammans med ett antal slipade och skumma individer för att söka sin lycka på scenen. Vad man vet finns då i hans band en Nicholas Jenning, hans förtrogne sedan många år, en ung pojke, tillika tjuv – Thomas Cockrell, och en strandad sjöman: Simon Wilson. Denna kvartett av synnerligen osympatiska individer uppträder nu i pauserna och när den ordinarie truppen är indisponibel på *the Rose Theatre* anställda av dess ägare Philip Henslowe.

Een kort rekning af karaktären:

William Rarsey är på alla sätt en opålitlig och illslut person. I alla situationer arbetar hans sinne bara med att fundera ut hur han skall kunna beröva medmänniskan hennes tillgångar. Han kan förstå sig på de allra grövsta sätt och vet att föra sig i nästan alla situationer, så att han aldrig verkar bortkommen och ingen någonsin tvivlar på att han är en man som vet vad han gör, och dessutom har ärliga motiv bakom sina handlingar.

Det trycks som om den undre världen i mycket respekterar Rarsey för hans känsla

för heder och stora ärlighet, men då det är känt att dessa dygder knappast existerar bland denna typ av mänskligt slödder, får man anta att känslorna bortnar i en slags skräckblandad respekt. Det finns historier om hur Rarsey har hjälpt dem som haft det sämre ställt än han själv. Men denna hjälp skulle i så fall enbart ha utgjorts av stöldgods och alltså inte varit en fullvärdig allmosa och dessutom är det troligt att dessa rykten har spritts ut av Rarsey själv för att höja sitt eget anseende.

För sin närmaste vän Nicholas Jenning verkar han hysa uppriktiga känslor – om det inte bara rör sig om ett slags lösdrivarnas förbrödring. Vidare är den uppmärksamhet han visar pojken Cockrell mycket tvivelaktig. Troligen finns där ett drag av sodomi, men vad värre är: Han lär pojken sina egna omoraliska och sluga konster som vore han en lärling i en mätstares bod.

Förmågor och

allehandla färdigheter:

Rarsey är den fulländade bedragaren. Han vet hur man uppträder i många gestalter och hur man bäst vinner pengar i dessa

förklädnader. Han smörjer sig med lera och blod för att låtsas vara offer för fallandesjukan och han förfalskar ledigt vilket intryg som helst. Hans vinnande sätt och stilsamma och eleganta rörelser vinner de flestras förtroende, särskilt kvinnornas, och det finns nästan inte ett yrke som han inte behärskar tillräckligt bra för att lura en lekman en kortare tid.

Vidare är han i bästa hälsa, med ungdomens styrka och smidighet kvar i sina lemmar. Med svärdet är han flink och han sitter bra i sadeln. Vad man särskilt skall tänka på så att man inte låter lura sig är Rarseys omtalade talang för röster. Han kan härna vilket sätt art tala som helst – så att man, om han vill, inte kan finne ett spår av hans skotska ursprung i hans röst. Vidare kan han få sin stämna att likna vilken annan persons som helst – också unga kvinnors – och han besitter en förmåga att förmå sin röst att lämna munnen och ljuda från helt andra platser i rummet. Detta säges vara en uppövd talang och alls ingen svartkonst, men dess effekt är likväldigt djävulsk och kan skrämman den mest härdade till vanvett.

Nicholas Jenning

Praktiserande mångåa *Konster*,
såsom betlerij, astrologij, månglerij,
palmeririk samt andra twijvelaktiga yrchen

Klädedräkt ok

öfvriga signalement:

På avstånd ter sig Nicholass Jenning som en äldre, distingerad herre med ett respektabelt yttre. Närmar man sig honom märker man dock vissa skavanker. Hans skäggs är pryddigt ansatt, men näsan är stor och röd, huden grådaskig och porig och tänderna glesa och gulsvarta. Hans ögon är betänkligt röda av för mycket läsande, eller kanske alltför ymnigt nyttrjande av de egna örtmedicinerna.

Rocken han bär är av fint snitt och skickligt broderad, men mycket smutsigt och siten av allt resande. Skorna är vadderade med lager av tyg och lagade på många ställen. Han är fem fot och fyra tum lång enligt Hennes Majestäts laga mått. På ryggen bär han en kort i flätad sälg med allehanda varor och böcker: Medicinska tinkturer som mest smakar bittert och endast botar den sinnessvage, böcker om astrologi och almanackor av allehanda slag, tyger, smycken, hängjord partyn och annat krimskrams. I bältrat hänger torkade örter av olika slag.

Biografiska noteringar:

Nicholass Jenning föddes i Cambridge Herrens år 1571. Hans fader var en tämligen uppburn bonde, Marthew Jenning, och moderns namn var Anne. Nicholass tillbringade som ung mycket tid tillsammans med de unga studenterna vid strassens universitet och han gjorde sig också god vän med bibliotekets intendent – sålunda lärde han sig i unga år både att läsa och skriva, samt annan nytting kunskap som kommer av böcker. Arbetet på

gården försummade han dock till sina föräldrars stora sorg.

När Nicholass sedan var tjugofem år gammal, och hans mor död sedan några år, skedde det som så många av vårt lands bönder har fått erfara: familjen avvisades från marken eftersom godsherrn behövde den till försöksresel. Marthew Jenning lyckades tugga till sig en betafarning som herde på sin gamla mark, men han hade inte längre medel att försörja sina många barn: De spreds därför över landet, var och en sökte lyckan på sitt sätt.

Varför Nicholass Jenning valde just den väg han gjorde är svårt att förstå. Kanske utövade landsvägen någon särskild lockelse på honom. Kanske hade alla de böcker han lärt påverkat hans simpla bondblod och kommit hans kroppsvärkor att hamna i oballans. Kanske var hans stjärnor olyckliga. Han gav sig nu ut på landets vägar för att försörja sig som månglare av olika varor – bland dessa en rad olika tinkturer som han tillverkade själv av de örter han fann på sina vandringar.

För att dryga ut kassan började han dessutom utöva mer bedrägliga konst. Han påstod sig se folks öde deras händer, som de resande egyptierna – zigenarna – sägs kunna göra. Han utfärdade horoskop mot betralning och han förklädde sig till spetälsk och bad om allmosor. Kanske kunde han ha övergett detta liv, kanske fanns möjligheter för honom att strya in på en hederligare väg, men landsvägen hade förgiftat honom med sina påhitrade hederskoder och de lösktiga patraskers hemliga seder och bruk.

Vid trettionio års ålder träffade han den ökände bedragaren William Rarsey,

och slog sig samman med honom. Två år senare plockar dessa båda upp den unge Thomas Cockrell och de tre begär sig till London och Bankside för att slå mynt av skådespeleriers konst. Året 1593 fungerar de som ersättare för den ordinarie truppen och underhållare i pausen på *the Rose Theatre* under översyn av ägaren, Philip Henslowe. Här spelar Nicholass Jenning de äldre manliga rollerna, såsom gamla konungar och tandlösa tiggare.

En kort tekning af karaktären:

Nicholass Jenning verkar besatt av kunskaper. Han samlar dem och memorerar dem men ordnar dem inte efter sitt värde, ej heller sorterar han dem i någon användbar ordning. Vissa områden behärskar han bättre än andra: astrologien, läran om elementen, medicinalväxter och deras användning, en del poesi och historia. Men om nästan allting annat har han en åsikt, ett fragment av kunskap eller en anekdot att berätta.

Han verkar finna nöje i sitt kringvandrande liv och i att slå mynt av de talanger och förståndsgåvor han besitter. Det verkar inte för ett ögonblick besvära honom att mycket av det han ägnar sig åt strider mot Hennes Majestäts lag och kan innebära hårda domar. Han verkar alltid försöka se tillvaron från en så ljus sida som möjligt och det skall sägas till hans fördel att han är en trofast vän som alltid har ett gott ord över för andra.

Men hans val av vännar lämnar mycket övrigt att önska: Rarsey, hans närmaste förtrogne är en man med låg moral och mycket tvivelaktig bakgrund och en tidi-

gare kamrat: Simon Wilson (vilken nu uppträder tillsammans med honom på *the Rose*) är en runlare och flåbuse av värstra sort. Det tycks dessutom som om han hyser vissa faderskänslor för en ung tiggare och ficktjuv, vid namn Thomas Cockrell, vilket inte kan vara bra för denne ynglings moral och leverne, då Jenning knappt är en förebild för en ung man.

Förmågor och

allehanda färdigheter:

Jenning är förvånansvärt lärd för att leva det liv han gör. Han känner planeternas banor och i och med sin kunskap om de fyra elementen besitter han också kunskaper om medicinens grunder. Hans kännedom om medicinalväxter och säkert också gifter i naturen, påminner dock om de gåringar som häxor och svartkonsträrer hänger sig åt.

Han är vid god kroppslig vigör, trots sin höga ålder, men det myckna handhavandet av örter och medikament har infekterat hans ögon som är röda och svullna, och hans luktsinne har trubbat av alltför mycket vin. Han är stark, om än inte snabb, men hans verkliga kvickhet sitter i hans tunga vilken han kan förmå att löpa så fort och så övertygande att han många gånger kunnat sälja halva sitt lager till en enda kund.

Thomas Cockrell

een simpäl *tyv*o tillijka utöfvare
af Then Svarta Konften

Klädedräkt ok

öfvriga signalement:

Thomas Cockrell går klädd i smutsiga palator, med många revor och håll. Runt hal-sen bär han en ren av läder där han trär upp *the skeleton keys* – dyrkarna – och i bälret bär han en lång och smal kniv. Han har oredigt smutsigt, halmfärgat hår och en skrämd uppsyn. Hans kropp är mager och gånglig och han har ännu inre böjrat raka sig.

Han är fem fot och tio tum lång, enligt Hennes Majestäts laga mått.

Biografiska noteringar:

Thomas Cockrell föddes i byn Clopton, Warwickshire året 1577. Han är son till den fattige snickaren William Cockrell och dennes hustru Judith. Modern dog tre år efter Thomas födelse – som så ofta är faller: i barnsäng. Detta lämnade unge Tom ensam i världen med sina två yngre systrar, eftersom fädern ofta reste till andra byar för att söka arbete och för att dricka bort sin löning.

Vid tio års ålder lämnade Cockrell Clopton för att söka sig till London. Han fick här arbete på en av de många *stews* – horthusen – som hjälpredda. Där fick han skura golv, arbeta i köket etc. Men han kom också i kontrakt med det skötrakiga och syndfulla leverne som de vilka är bosatta på horthuset och de som frekventerar det, lever. Detta torde vara det starkaste skälet till den unge Cockrells framtida omoral och tjuvaktiga beteende. Här träffar han också den beryktade inbrottsjuven och brottslingen Mary Frith även känd som Molly Cutpurse. Med största

sannolikhet lärde denna förhårdade brottsling unge Cockrell både det ena och det andra om tjuvarnas och bedragarnas yrke.

Vid forton års ålder var Thomas Cockrell återigen hemlös. 1591 tvingades bordellen han arberade och bodde på att stänga och han tillbringade en längre tid ute på landsvägarna. Han försörjde sig genom tiggeri och med andra konster som lösdrivarna ägnar sig åt. Här träffade han, först Nicholas Jenning – som tog sig an honom – och sedan den ökände William Rarsey. Tillsammans med dessa båda återvände han till London våren 1593 för att söka sin lycka som skådespelare på Banksides teatrar. Han har tillfälligt en anställning tillsammans med Jenning och Rarsey på *the Rose Theatre* under dess ägare Philip Henslowe. Här uppträder han och de andra när den ordinarie truppen inte har möjlighet eller också underhåller de publiken i pausen.

En kort tekning af karaktären:

Thomas Cockrell är en vaken och inrelligt yngling, men hans sinnelag är förstört av ett dåligt leverne och den synd och smuts som upptrar människorna omkring honom. Hade han blott hamnat i bättre sällskap hade han säkert varit en rask och pålitlig ung man. Nu tyr han sig till tvivelaktiga karaktärer, såsom Nicholas Jennings som han betraktar som en far, och rumlaren Rarsey som han beundrar och man kan misstänka att denne också utnyttjar pojken som sängkamrat.

Thomas har visat stort intresse för sin nuvarande sysselsättning. Han spelar, som

brukligt för unga män, kvinnorollerna och han gör det med viss talang och med oretydlig förtjusning inför sitt nya yrke.

Förmågor ock

allehandla färdigheter:

Cockrell är kunnig i många av de fräcka och lillsluga konster som hör gatans småtjuvar till. Han vet att dyrka upp ett lås – det som kallas Den Svarta Konsten. Han kan plocka penningpungen av en herreman utan att han märker det och han kan kirtla en herre på örat med en fjäder så att denne inte känner hur tjuvens hand genom söker hans fickor.

Vidare är han insatt i den undre världens oskrivna regler. Han vet var i London man lämnar in sitt stulna gods och vilka gömställen som finns undan ordnings-

makten. Han är smidig och snabb, både i huvudet och i kroppen och framför allt har han en medfödd förmåga att väcka medlidande hos hederligt och ärligt folk, vilket lurar dem att hjälpa honom på alla upptränkliga sätt.

De senaste månaderna har han också visat att Molly Cutpurse lärt honom en del av vad hon vet om skådespelariets konst. Han spelar kvinnorna i skådespelet med viss skicklighet. Vidare har hans fingerfärdighet fördelar vid underhållning på scenen. Han kan få mynt att försvinna och dyka upp igen ur herremäns öron och han kan jonglera mästerligt med nästan vadtingestar som helst. Det händer dock sällan att han i slagsmål nyttjar kniv – han flyr hellre än att se sitt eget vapen vändas mot sig.

Välkommen till Elisabets England

Året är 1593, England upplever en period av relativ fred och relativ rikedom under Jungfrudrottningen: Elisabet I. Sedan den spanska armadan besegrades av sjöhjältar som sir Francis Drake och sir Walter Raleigh 1588 dominerar den engelska flottan till sjöss. Portugal och Spanien har hämtat stora guldlastar från den Nya Världen, men England har ännu inte gjort några allvarliga försök att profitera på den nya kontinenten. Amerika är fortfarande någonting vilt och otämjt, något som gömmer oändliga rikedomar och skrämmande varelser – monster som ingen europé tidigare har varit tvungen att möta.

Skottland är ett eget kungadöme under James VI, Irland är en ö full av smutsiga vildar och kannibaler – i alla fall ur engelsmännens ögon. Runt Elisabets hov spinns en invecklad mytologi med många liknelser mellan Drottningen och antika jungfrugudinnor såsom Diana och Astrea och hovets vinterfester, med tornerspel och trubadurer frossar i klädprakt och dramatiska maner.

Kopernikus har avslöjat hur planeterna rör sig kring solen, men om detta vet ännu inte många. Jorden är världens centrum och kring den kretsar de sju planeterna som ringar på en lök. *Sub Luna*: sfären under månen är offer för förändringens lag. Människan lever i den imperfekta världen, där allt måste dö – men stjärnorna är evigt oföränderliga. Stjärnorna är också det som styr allt nere på jorden. Ditt horoskop berättar om ditt kommande liv och man gör

till och med försök att utfärda själva Englands horoskop – men de lärde tvekar om landets exakta födelsedag.

Galenos är läkekonstens fader för elisabetanen, trots att han varit död i fjortonhundra år gäller hans teorier ännu. Människans kropp styrs av de fyra kroppsvätskorna: blod, slem, röd galla och svart galla. För mycket av det ena eller det andra påverkar ditt humör. Människan har fyra olika humör. Hon kan vara: kolerisk, sangvinisk, flegmatisk och melankolisk. Elisabetanen var till naturen melankolisk, hon bar på ett konstant överskott av svart galla – livsledan och den romantiska depressionen var allas sjukdom. Hamlet var melankoliker och elisabetanen förstod Hamlet.

Allt i denna värld hör samman med någonting annat. Drottningen är kopplad till det himmelska, källaren har en magisk koppling till underjorden och varje eld kan vara symbol för helvetets plågor. Tvillingarna styr dina axlar, Lejonet bor i ditt hjärta och Skorpionen härskar oinskränkt över ditt kön. Allt har sin plats i universum och varje rubbning av denna ordning bringar kaos. Kvinnan skall inte gripa till vapen, stjärnorna får inte ifrågasättas och ingen man undkommer någonsin sitt öde.

Det är en vidskeplig tid. Häxor är i allra högsta grad verkliga och zigenare, månens folk vandrar över landet med sina märkliga förmågor. England må ha brutit med sin gamla katolska tro, men den fasta övertygelsen i folktron är orubblig.

Välkommen till London år 1593

London är en storstad, en metropol och en smutsig sådan. 200.000 människor trängs innanför stadens murar. S:t Pauls katedral reser sig över hustaken i en skog av kyrktorn, de smala gränderna är överbelamrade med människor. Alla säljer någonting, eller köper någonting, eller är på väg någonstans, eller stannar där de är eftersom de är blinda och har förlorat båda benen. London Bridge är enda passagen över Themsen in i staden. På andra sidan ligger Bankside, med teatrarna och horhusen och björnhetsningsarenan. Inne staden härjar pesten och de stora massorna lösdrivare och småskojare som vandrar längs med gatorna kastas i fångelser som *the Klink* utan minsta rättegång. I Newgate

sitter de större brottslingarna och väntar på avrättning och på Towern håller landsförrädarna hov.

London är en väldig smältdegel, en tjock klump av människor av alla former och sinnen. Skådespel uppförs överallt och slagsmål är en vardagsvara och Shakespeare har anlänt för bara några år sedan. Ännu har han inte skrivit många av de verk som kommer att göra honom odödlig, men hans föregångare Christopher Marlowe spelas på scener runt om i staden. Narrar som Will Kemp dansar *morris dance* och unga pojkar klär sig i klänning för att fylla de kvinnliga rollerna på scenen – inga kvinnor tillåts ännu där.

England och London – dessa båda är kuliss och scengolv. Nu till vårt skådespels hjältar.

Rollerna

Fem roller finns att tillgå. De beskrivs tämligen utförligt i sina respektive häften, men några råd är ändå på sin plats. Allt finns inte med, beskrivningar av utseende såväl som karaktär har stora luckor. Men de skall vara där – hur skulle det annars vara möjligt för Er, för skådespelarna att tolka era roller. Fyll på med det som verkar passa, hitta en egen vinkling, läs mellan raderna! Det är kanske uppenbart, men förtjänar ändå att nämnas – de personer som skrivit om de fem rollerna är inte helt och hållet objektiva, det

finns kanske en annan människa bakom beskrivningens svepande generaliseranden.

Och underskatta inte apan.

Anders Björkelid
NisseNytt

Räven

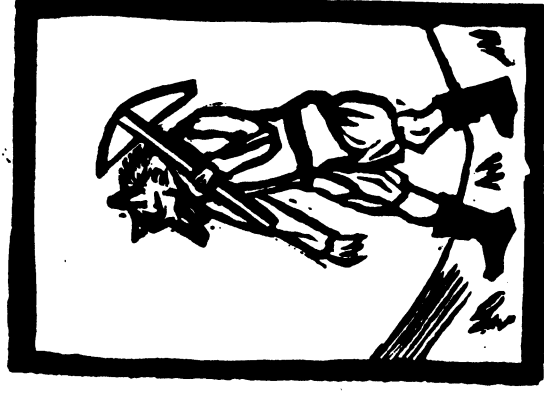

Räven är listig.

Räven är slug.

Tror du att du har överlistat honom står han bakom
nästa dörr och flinar.

Vargen

Gamle Gråben är Jägaren.

Du nämner inte hans namn om du inte vill ropa på honom.

Han kommer om natten, han följer ditt spår.

Vargen jagar i flock, och flocken jagar med vargen och ingen vet
vilken av alla jaktens grå skuggor som slutligen landar på din rygg
med tänderna kring din strupe.

Haren

Haren är snabb.

Haren vet alltid vart man flyr och hur man kommer undan.
Känner du tusen sätt att lura en förföljare? Haren kan ett till.

Ugglan

Ugglan satt på Pallas skuldra.

Ugglan drack visdomen från hennes bröst.

Världen rymmer mer visdom än människan kan förstå. Ugglan för-
står världen, men känner ändå inte människan.

Instruktioner till apan

Det ryms mycket mer i en spindelapas huvud än vad folk i allmänhet tror. Bessie är inte tam, hon är en del av vildmarken och liksom alla vilda djur förstår hon mycket mer än människan kan ana.

Hennes lukt och smak är överlägsna människans och hennes instinkter varnar för faror på ett nästan övernaturligt sätt. Problemet är bara att det inte är helt lätta att förmedla en apas synvinkel till en människa. Även om människan helt plötsligt verkar förstå hennes tal.

Sättet att spela Bessie på är följande: Alla rollpersoner förstår henne, så det är bara att prata med dem. Men du får aldrig glömma att Bessie inte är en människa utan en apa, ett djur. På sätt och vis hennes intressen och uppfattning av världen ganska begränsade. Mat och lek är viktiga faktorer, liksom att undvika faror. Apor har också ett behov av kontakt med andra apor (utöver det rent sexuella intresset som alla djur delar) – en känsla som i detta fall gestaltar sig som en slags lojal vänskap med människorna.

Tänk alltid på detta. Bessie kommunicerar inte med de andra rollpersonerna på ett mänskligt sätt. Föreställ dig en korsning mellan en femåring och en överlevnadsexpert så kommer du rätt nära: ett lekfullt sinnelag som samtidigt är fullt medvetet om livet och naturens villkor.

För på ett annat plan är Bessie visare än vad människan någonsin kan bli. Hon förstår ofta varför saker händer, varför människor handlar som de gör (om man se bortom de invecklade mänskliga ursäkterna) och hur tillvaron fungerar. På detta plan är Bessie närmast att likna vid en gammal, vis filosof, eller en upplyst helig man – hon har svaret på de flesta stora frågor.

Nu kommer vi till det viktiga: Bessie kanske vet saker, men hon kan inte, förmår inte, förklara dem. Hon kan peka på någonting och säga vad det är – ett ord, eller en fras – men hon vet inte hur man utvecklar resonemanget. Det finns ingen väg runt detta. Förklara är någonting som övergår apans förstånd. Saker är helt enkelt vad de är – man kan inte beskriva dem på något annat sätt.

Under spelets gång kommer spelledaren att ge dig instruktioner som talar om hur Bessie reagerar på en del situationer. Men för det mesta är det upp till dig att bestämma vad som händer. Bessie är lojal mot rollpersonerna, men som spelare måste du kanske räkna med att du förvirrar dem snarare än hjälper dem – trots att kanske just du försåt hur det ligger till. Du kommer att ha tillgång till kunskap som inte de andra har – eller som de kommer att få veta först senare. Var därför noga med att inte hjälper de andra på traven för mycket, utan hela tiden håller dig till din roll. Här nedan följer en rad exempel som är tänkta att underlätta spelandet av apan. Passa på att rådfråga spelledaren redan i inledningen om du har några funderingar.

EXEMPEL:

Vad är det som händer?

Ormen fångar sin egen svans!

Vad sjutton var den där skogen för plats?

Skogen är inte en plats. Skogen finns på andra sidan platserna.

Flaskan? Innehållet? Etiketten?

Det ser man bara om man tittar framåt. Eller så vet man det om man går framåt.

Vem är den behornade ryttaren? (Han dyker upp så småningom)

Han är slutet på alla.

Vad ska vi göra nu?

Fortsätta framåt.

LITEN AP-ORDLISTA:

tid – finns inte, man går framåt i livet och kan inte gå bakåt. Det är den enda tid Bessie känner.

hus – mansrede

stad – mansflocksrede

räkneord – ett, två, tre, många

ond, illvillig, farlig – rovdjur

aning, oros känslor el. dyl. – loppbett

Bessies lappar – klipp isär de olika instruktionerna och dela ut dem till Bessies spelare när scenariot ger instruktioner om det

Flaskan

Den där flaskan måste vidare tillsammans med dina vänner. Det går inte att göra någonting åt det. Ormen har redan bitit sig själv i svansen.

Se till att rollpersonerna tar med sig den och inte förlorar den. Du kan tyvärr inte varna dem för vad flaskan innebär – inte på något sätt. Det enda sätt du kan förklara den på är med ordet:

Vägviktig

Och blir du tillfrågad vad den är bra för, varför den behövs, kan du bara förklara det med:

Solgångssak

...vilket ”naturligtvis” betyder att det redan är förutbestämt, på samma sätt som att solen har sin gång. Men det kommer dina vänner knappast att begripa. Inte mycket att göra åt.

Etiketten

Denna etikett sitter redan på flaskan lite längre fram i tiden. Du försöker förklara för dina vänner att detta är den etikett som kommer att sitta på flaskan (rätt flaska, inte vilken flaska som helst). Du pekar på flaskan (om ni har den) eller pratar om den (om ni inte hittat den). För att göra det ännu tydligare viftar du med armarna och säger:

Solgångssak

...vilket ingen begriper. Resultatet blir nog snarast att de andra sätter på etiketten på flaskan (när de hittar den, om de inte redan gjort det, här är den inte) och det är ju bara att vänta sig, eftersom det strängt taget redan har hänt. Men det går ju inte att förklara alls för människor.

Ta med etiketten själv om inte de andra vill göra det, annars blir det lite invecklat.

Samma doft

Aha! Den där äldermannen häller växt-vatten i flaskan. Växt-vattnet är utspillt växt-vatten.

Nosen känner igen växt-vatten!

...är enda sättet du kan förklara det på. Ack så otillräckligt, men så är det ju. Det går inte att säga det på något annat sätt. Var skulle man vara om flera ord kunde betyda samma sak.

Den tragiska historien om Doktor Faustus

Christopher Marlowe

AKT V – SCEN III

(Ett grannrum till Faustus' kammare. – De lärde in.)

Förste lärde (Simon Wilson):

Kom, herrar, låt oss gå till vår vän Faustus.
En så förfärlig natt har inte mörknat,
sen en gång världens skapelse tog vid.
Så fasansfulla skrik och jämerrop
har aldrig hörts, och låt oss be till Gud,
att Faustus har gått frälst ur all sin fara.

Andre lärde (William Ratsey):

Gud hjälpe oss, här ligger Faustus' lemmar,
av dödens händer sönderbråkade!

Tredje lärde (Nicholas Jenning):

Det är ett verk av djävlarne han tjänat.
Jag tyckte att jag hörde honom skrika
i högan sky om hjälp från tolv till ett,
vid samma tid, då huset tycktes stå
i ljusan låga, fyllt av alla fasor,
som är i dessa onda andars makt.

Förste lärde:

Men vänner, fastän Faustus' slut var sådant,
att varje kristet hjärta avskyr det,
så var han dock en lärd, en gång beundrad
vid alla Tysklands skolor för sin insikt,
och låt oss därför föranstalta åt
hans stympade lekamen en begravning,
som anstår honom, och studenterna
må sluta upp i svarta sorgedräkter
till vakttjänst vid hans dystra jordafärd.

EPILOG

(Chorus in.)

Chorus (Thomas Cockrell):

Avskuren är den gren, som kunde skjutit
i höjden, aska är Apollos lager,
som en gång växte upp i denne man.
Faustus är borta; se hans undergång,
vars avgrundsöde manar forskarna
att endast häpna åt förbjuden kunskap,
som kan förleda dem som med all makt
vill tränga längre än vad himlen sagt.

Scen ur okänt skådespel

[...]

Tybalt:

Min moder sover hos din faders maka,
din fader vandrar gatorna som om
han slagen var av osynliga andar,
hans tunga famlar efter galna ord,
som Bedlam-hospitalets sjuka plågar.
Gud give att jag hade sluppit leva,
att se den avgrund som vi kastats i.

Miranda:

Hys än förtröstan käraste, min moder
ser inte saken klart, ej heller din.
Ett dunkel haver drabbat deras sinnen,
jag anar häxdåd eller onda feers spel.

Tybalt:

Mitt blod är eld och lugnas föga utav ord,
här tarvas dristigt handlande och mod.
Men jag ser inget ljus här i vårt mörker,
nej, vart jag kastar blicken runt omkring mig,
så möts jag blott av skrattande demoner,
vars vita käftar mina sinnen plågar
än värre – än vad vår hertigs piskor gör.
Jag önskar att det funnes här ett portvalv,
genom vars båge gick en åldrig stig,
som ledde bort från allt vårt mörker här,
till en plats långt bortom denna bleka värld.

Jag lyssnade en gång till en historia,
vars ursprung jag vet mycket litet om.
En sjöman sade vildarna berättade;
om en oändlig skog – ett trädens universum.
En plats där mänsklighet blott är en mask,
ett skinn som ömsas och som tomt får ligga kvar.
Bland träden lever djur av många sorter,
till synes helt i frid – och sent om natten,
där dansas vilda danser kring en tron,
där en behornad ande håller hov.

Dit önskar jag mig nu sköna Miranda,
men finns ett djur inom mig är det tyst,
och kedjat fast i människans lekamen,
och slagen svårt av blindhet utav stadens damm.

[...]

STENAR

UT!

TROLES
SLANDA

TJARN

ROSE

BORJAN

STUBBE

UGGIA

Slutmonologen

Christopher Marlowe arresterades samma månad anklagad för att vara ateist och statsfientlig. Han dömdes aldrig. Innan rättegången hamnade han i slagsmål på ett värdshus i Deptford och dog av ett knivstick över ögat. Gärningsmannen var Ingram Fraser och med honom var två av drottningens män. Händelsen mörklades och länge trodde man att han hade dött i pesten.

Sir Walter Raleigh sattes i arrest på Towern som förrädare. Här skrev han en lärobok i historia och ett diktat om själens natur. Han avrättades först år 1618 och hans sista ord var "Hugg till, människa, hugg".

Doktor John Dee dog utfattig i Mortlake år 1608. Under sina sista år tvingades han sälja alla sina böcker för att överleva.

Teatrarna på Bankside fick skulden för 1593 års pestepidemi och tvingades tillfälligt att stänga.

